

## ГУМАНІСТИЧНИЙ ПІДХІД ДО МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

*В статье рассматриваются проблемы гуманизации музыкально-исполнительской подготовки будущих учителей музыки; исследуются пути воздействия на личность для раскрытия внутреннего потенциала и развития способностей студента; изучаются основные условия и задачи, способствующие формированию субъективного опыта, опыта ценностного отношения личности к произведениям искусства, позволят будущему специалисту реализовать свои способности и возможности в практической деятельности.*

**Ключевые слова:** гуманизация, личность, диалог, музыкально-исполнительская подготовка, будущий учитель музыки.

*In the article it is accented that one of the actual problems for scientists all over the world is humanizing of the education, where a person is the highest value with his searches for the meaning of life and the pursuit for self-actualization, self-development, creativity. Professional music education, with its orientation towards personality as an active subject of study, is appealed to overcome the shortcomings in training future specialists, promote the all-round harmonious development, create of equal possibilities for everyone, form of modern knowledge and skills. Scientists N. Huralnyk, A. Kozyr, B. Fedoryshyn, A. Shchokolova believe that the individualization of the educational process, enrichment of its forms and methods will promote of the development of artistically imaginative vision of the world of future teachers, the ability to express an opinion independently, to solve artistic tasks. According to O. Rostovskoho, forming of experience of emotionally value of music works which is necessary to feel deeply, instead of learning it or obtaining with volitional way has a big meaning.*

*G. Padalka notes that ensuring of development and realization of artistic abilities of each student is possible on conditions that using works in the learning process, where human life is treated as the highest value, giving the student the possibility of free choice in ways of arts education in combination with its normative elements.*

*Researchers K. Abulkhanova-Slavska, J. Bech, E. Bondarevskaya, I. Yakymanska believe that a center of learning is the personality of the student, and taking into account individually typological features of future music teachers will allow to build strategic ways of influence on a training of creative professionals, forming of such qualities and properties they need to further realization of themselves as an active personality in practical work.*

*Building of relationships between teachers and students in positions of dialogue and cooperation, where subjects of the educational process are recognized as equal partners, regardless of age, experience and knowledge (O. Rudnytska), creating of a positive atmosphere of learning, providing personal development of each student will promote of the harmonization of their professional and spiritual qualities, realization of their skills and opportunities in musically performing activity by future music specialists.*

**Keywords:** humanization, personality, dialogue, musical and performance training, the future teacher of music.

Сучасні перетворення в Україні потребують гуманізації суспільства, а саме людського життя, усіх соціальних процесів та відносин. Гуманізація професійної музичної освіти, її орієнтація на особистість, як активного суб'єкта навчально-виховного процесу, покликана подолати недоліки у підготовці майбутніх спеціалістів, закласти у них основи гуманістичного світогляду, сприяти формуванню сучасних знань та вмій, прийманню оригінальних самостійних рішень. Головними орієнтирами в підготовці майбутніх учителів музики постає відношення до людини як найвищої цінності, створення рівних можливостей для кожного, розкриття індивідуального світу особистості, зростання духовного потенціалу людини та її всебічний гармонійний розвиток.

У мистецькій освіті сьогодні відбувається перехід від традиційного навчання до особистісно-орієнтованого, пошук найбільш ефективних шляхів для розкриття творчого

потенціалу майбутнього фахівця, які направлені на якісну підготовку, здатність конкурувати на ринку освітніх послуг. Ця проблема є актуальною для дослідників у мистецькій галузі, які займаються розробкою та удосконаленням програм, навчальних планів, впровадженням новітніх технологій навчання для вирішення комплексу завдань, пов'язаних із розвитком індивідуальності студента, його становлення як людини та професіонала в музичній сфері.

Проблемі гуманізації присвячені праці Аристотеля, Демокрита, Я.А. Коменського, М. Ломоносова, Ф. Рабле, Ж.Ж. Руссо, Г. Сковороди та ін. У цих працях центральне місце займає внутрішній світ особистості. У наробках педагогів Ш. Амонашвілі, І. Беха, І. Зязюна, Г. Падалки, О. Ростовського, В. Сластьоніна, В. Сухомлинського та ін. студент розглядається як активний суб'єкт навчально-виховного процесу, а створення сприятливих умов дозволять розкрити внутрішній потенціал людини, сприятимуть розвитку особистості, яка прагне досягти вершини, проявити себе й почувати духовно багатою і діяльною людиною.

У сфері педагогічної освіти Н. Гузій пов'язує реалізацію гуманістичного підходу з підготовкою вчителя-гуманіста, де в процесі навчання відбувається його становлення і розвиток як особистості і фахівця. Гуманістичними засадами у підготовці майбутніх вчителів є створення умов для самовираження та самореалізації, залучення до норм та цінностей різних видів культур; побудування відносин між викладачем та студентом на позиціях діалогу та співробітництва [2, с. 64].

На думку В. Шульгіної, сучасне інформаційне суспільство потребує розроблення відповідної парадигми національної музичної освіти. Тому загальною проблемою вчених світу постає гуманізація освіти. Це пов'язано з тим, що з точки зору сучасних філософських поглядів людина стає центром наукової картини світу з її пошуками сенсу життя і прагненням до самоактуалізації, творчості, саморозвитку, свободи вибору. За В. Шульгіною, гуманізація освіти включає інтеграційні та диференційні процеси, які передбачають збереження та розвиток власних національних культурних надбань і традицій у галузі мистецької освіти та засвоєння передового зарубіжного досвіду.

Головними ідеями гуманістичної парадигми мистецької освіти, вважає Г. Падалка, є забезпечення розвитку та реалізації мистецьких здібностей кожного студента, впровадження яких передбачає дотримання наступних вимог: використання в процесі навчання творів, де людське життя трактується як найвища цінність; активізація критично-оцінювального ставлення учнів та вільного його виявлення до мистецьких явищ; стимулювання учнів до творчого самовиявлення, власної художньої позиції; створення позитивної емоційної атмосфери на уроці; повага до учня, вимогливість до власної педагогічної майстерності; надання учневі можливості вільного вибору напрямів мистецької освіти у поєднанні з нормативними її елементами [5, с. 46-47].

З позиції О. Щолокової розвиток гуманістичних ідей в сучасній педагогіці характеризується новим поглядом на учня як на суб'єкт розвитку і виховання, індивідуалізація навчального процесу, збагачення його змісту, форм і методів. [9, с. 320-321].

Дослідники Н. Гуральник, А. Козир, В. Федоришин вважають, що гуманізація в музичній педагогіці розкривається за допомогою впровадження принципу індивідуалізації навчання на основі формування ціннісних відносин до творів мистецтва, самостійності у вирішенні художніх завдань, розвитку креативності особистості. Важливу роль у становленні індивідуальної, творчої особистості відіграє емоційне начало майбутнього фахівця, оскільки емоційне сприйняття, переживання та відтворення задуму музичного твору неможливе без вираження індивідуальних уявлень та ставлень. Так, завдяки опорі на індивідуальне начало, художні пристрасті та захоплення майбутніх учителів музики, а не їх нівелювання, відбувається повноцінний мистецький розвиток усіх компонентів художньої діяльності [3, с. 65].

Гуманізація освіти в наукових працях О. Ростовського розглядається як провідний критерій успішності навчально-виховного процесу і передбачає відношення до людини як найвищої соціальної цінності, задоволення її освітніх потреб, створення умов для формування кращих якостей і здібностей особистості. Науковець вважає, що головним завданням у викладанні музичних дисциплін у педагогічному вузі є розвиток художньо-образного бачення світу, формування досвіду емоційно-ціннісного відношення до творів

музичного мистецтва, який необхідно пережити самотійно, а не вивчити чи набути вольовим шляхом. Мистецтво несе в собі таку художню інформацію, яка сприяє ціннісному відношенню людини до світу та до оточуючих навколо себе [7, с. 9].

Особливого значення у музично-виконавській підготовці майбутніх учителів музики є визначення центром навчання особистість студента з її неповторністю та самотністю. А створення природних умов навчально-виховного процесу сприятимуть саморозвитку, самоактуалізації, самореалізації особистості.

Увагу щодо пошуку психолого-педагогічних засобів, які дозволять зрозуміти, пізнати особистість студента, присвятили свої праці К. Абульханова-Славська, О. Асмолов, І. Бех, Є. Бондаревська, В. Давидов, В. Рибалка, В. Сериков, В. Татенко, Т. Титаренко, І. Якиманська. У своїх дослідженнях вони наголошують на необхідності враховування індивідуальних особливостей майбутніх фахівців для побудови стратегічних шляхів впливу на підготовку творчих професіоналів, спрямовану на формування тих якостей та властивостей, які необхідні для подальшої реалізації себе як активної особистості в практичній діяльності.

На думку дослідниці К. Абульханової-Славської, особливою характеристикою особистості як суб'єкта діяльності є здатність до саморегуляції, яка дозволяє актуалізувати різні психічні процеси, здійснювати регулювання її активності відповідно до завдань та способів діяльності. У процесі підготовки майбутній вчитель оволодіває необхідними знаннями, вміннями та навичками, які сприяють виробленню індивідуального способу діяльності для реалізації власних можливостей [1, с. 133].

Важливою ознакою гуманітаризації сучасної мистецької освіти є орієнтація на особистість як на суб'єкта, мету музично-виконавської підготовки, тому що від самонавчання та самовиховання залежить ефективність результативної роботи викладача. Видатний педагог К. Ушинський вважав, що учень є активним учасником особистісного виховання й повинен вчитись сам. Таким чином він з об'єкта педагогічного впливу перетворюється на суб'єкта, а завданням педагога є надання навчального матеріалу та керування навчально-виховним процесом.

Дослідниця І. Якиманська зазначає, що в освітньому просторі головною дійовою фігурою визнається учень і важливу роль відіграє неповторний суб'єктивний досвід індивіда, який він отримує “в умовах сім'ї, соціокультурного оточення, у процесі сприйняття і розуміння нею світу людей і речей” [10, с. 32]. В наукових доробках В. Серікова визначається головна функція освіти – забезпечення особистісного розвитку кожного суб'єкта навчально-виховного процесу, його самовизначення та самореалізацію за допомогою добору власних способів діяльності [4, с. 31]. І. Бех вважає, що під час розвитку людиною свого особистісного потенціалу гармонізуються професійні та духовні якості суб'єкта, які дозволяють йому досягати вершин у подальшій творчій діяльності. На думку С. Смірнова у професійній діяльності викладача значну роль відіграють не тільки його спеціальні знання та вміння: одним із головних засобів впливу на учня виступає особистість педагога.

У сфері мистецької освіти проблемами розкриття внутрішнього світу людини, формуванню особистісних якостей, розвитком самотійності та творчої ініціативи займались О. Пехота, Т. Рейзенкінд, О. Рудницька та ін. Центром навчального процесу вони вбачають особистість, її потреби, мотиви, наміри, бажання. Автори наголошують на збагаченні, перетворенні та використанні суб'єктивного досвіду, відповідно до змісту навчання, у подальшій практичній діяльності. Так, О. Пехота зазначає, що у сучасному освітньому просторі студент займає позицію повноправного учасника навчально-виховного процесу, який прагне до особистісно-професійного саморозвитку та творчої реалізації свого потенціалу. А відносини між викладачем і студентом будуються на діалозі, взаємодії, повазі та розумінні одне одного [6, с. 24].

Необхідно зазначити, що значне місце в музично-виконавській підготовці майбутніх учителів музики займає діалогова стратегія спілкування. За О. Рудницькою, у діалогічному спілкуванні суб'єкти навчально-виховного процесу визнаються рівноправними партнерами незалежно від віку, досвіду і рівня знань. Діалогічність проявляється у двох формах – внутрішній і міжособистісній, які утворюють поняття “художнє спілкування”. У

міжособистісному спілкуванні особистість викладача, здійснюючи вплив на студента, повинна розвивати їх творчий потенціал з метою вираження власних ідей інтерпретації музичних творів, нестандартного трактування. Внутрішній діалог відбувається із власним “Я” суб’єкта взаємодії для розуміння свого внутрішнього світу, естетичних переживань і їх упорядкуванням та передачею партнеру по спілкуванню, своїй слухацькій аудиторії. Діалогічне спілкування майбутнього вчителя музики з викладачем, з музичними творами, з слухацькою аудиторією сприяє їх взаємозбагаченню, розумінню себе та інших партнерів у процесі музично-виконавської діяльності [8, с. 53-54].

Реалізація гуманістичної парадигми у музично-виконавській підготовці майбутніх учителів музики відбувається завдяки врахуванню індивідуально-типологічних особливостей, потреб, мотивів та інтересів особистості, рівня її підготовки, самостійності в навчанні, що має відображення у визначенні цілей та завдань предмета, доборі прийомів та засобів для оволодіння знаннями, вміннями та навичками, спрямовані на самооцінку, самоконтроль, саморегуляцію студентами своєї діяльності, створенню сприятливих умов для активізації мотиваційної сфери, для самостійного проектування процесу навчання.

Для здійснення цього завдання викладач використовує знання з різних наук для побудови стратегії індивідуального розвитку здібностей студента, реалізації індивідуальних можливостей та отримання максимальних результатів у навчанні майбутніх фахівців. Необхідно зазначити, що бачення особистості як суб’єкта діяльності потребує від викладача використання активних методів навчання, добору такого стилю керівництва, який дозволить розкрити внутрішній потенціал майбутнього фахівця, сформулювати вміння відстоювати власну думку та підвищити рівень його музично-виконавської підготовки.

Доцільно зазначити, що гуманістична орієнтованість музично-виконавської підготовки майбутніх учителів музики сприятиме відношенню педагога до студента як до унікальної цілісної особистості, активного суб’єкта навчання. Врахування індивідуально-типологічних особливостей студента, його бажань та смаків в процесі музично-виконавської підготовки майбутніх учителів музики виступають важливими факторами у розвитку неповторної творчої особистості. Побудова відносин між викладачем і студентом на позиціях діалогу та співробітництва, створення позитивної атмосфери навчально-виховного процесу сприятимуть самовдосконаленню, реалізації майбутнім музичним фахівцем своїх здібностей та можливостей в музично-виконавській діяльності.

Подальша перспектива полягає у розробці новітніх методів впливу на студента, які дозволять забезпечити всебічний розвиток особистості, підвищити якість музично-виконавської підготовки майбутніх учителів музики.

### Література

1. Абульханова-Славская К. А. Деятельность и психология личности / К. А. Абульханова-Славская. – М. : Наука, 1980. – 335 с.
2. Гузій Н. В. Педагогічний професіоналізм: історико-методологічні та теоретичні аспекти : [монографія] / Н. В. Гузій. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. – 243 с.
3. Козир А. В., Федоришин В. І. Вступ до акмеології мистецької освіти : [навч.-методич. посіб.] / А. В. Козир, В. І. Федоришин. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – 263 с.
4. Освітні технології : [навч.-метод. посіб.] / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; За заг. ред. О. М. Пехоти. – К. : АСК, 2001. – С. 27–45.
5. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Галина Микитівна Падалка. – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.
6. Пехота О. М. Педагогічна майстерність викладача сучасного університету з позицій суб’єктного підходу / О. М. Пехота // Науковий вісник МДУ. – Випуск 16 (міжнародний). Педагогічні науки : зб. наук. праць [за заг. ред. В. Д. Будака, О. М. Пехоти]. – Миколаїв : МДУ, 2007. – С. 21–28.
7. Ростовський О. Я. Педагогіка музичного сприймання : [навчально-методичний посібник] / О. Я. Ростовський. – К. : ІЗНН, 1997. – 248 с.

8. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька : [навч. посібник]. – К. : ТОВ “Інтерпроф”, 2002. – 270 с.

9. Щолокова О. В. Методологічна культура вчителя музики в умовах гуманізації навчання / Педагогіка вищої та середньої школи : [Зб. наук. праць]. – № 16. – Спеціальний випуск: Мистецько-педагогічна освіта (теорія, методи, технології) – 2006. Частина 2. / Редкол. : Буряк В. К. (гол. ред.) та ін. / О. В. Щолокова. – Кривий Ріг : КДПУ, 2006. – С. 316–323.

10. Якиманская И. С. Разработка технологии личностно-ориентированного обучения // Вопросы психологии. – 1995. – № 2. – С. 31–42.

УДК 378.126

Сироткіна Ж.Є., Банкул Л.Д.

## ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ ЗАСОБАМИ РІЗНИХ ВИДІВ МИСТЕЦТВА

*В статтє рассматривается проблема усовершенствования профессиональной подготовки будущих учителей музыки. На основе теоретических исследований и результатов диагностического эксперимента обосновываются педагогические условия формирования профессиональных умений будущих учителей музыки средствами взаимодействия различных видов искусства.*

**Ключевые слова:** педагогические условия, профессиональные умения, будущие учителя музыки, взаимодействие различных видов искусства.

*The article considers the problem of improvement of professional preparation of future teachers of music. On the basis of theoretical research and diagnostic results of the experiment justified pedagogical conditions of forming professional teachings of future teachers of music is a means of interaction of various kinds of art.*

**Keywords:** pedagogical conditions, professional skills, future teachers of music, the interaction of different types of art.

У контексті поліхудожніх, інтегративних тенденцій сучасної освіти вагомості набуває використання взаємодії різних видів мистецтва у формуванні професійних умінь майбутніх учителів музики. Останнє потребує застосування найновітніших технологій, методик із використанням набутого вітчизняного і зарубіжного досвіду.

Можливості взаємодії різних видів мистецтва у процесі формування професійних умінь майбутніх учителів досліджували Л.Рапацька, Г.Падалка, О.Ростовський, О.Рудницька, Г.Шевченко, О.Щолокова, Б.Юсов та інші. Вони розглядали взаємодію різних видів мистецтва саме як засіб удосконалення художньо-аналітичних, художньо-графічних, вокально-мовленнєвих, емпатійних та рефлексивних умінь, педагогічної та виконавської техніки, творчої уяви, фантазії вчителя.

Аналіз стану дослідженості проблеми у психолого-педагогічній літературі, а також практики підготовки вчителів музики засвідчив, що особливості використання взаємодії різних видів мистецтва у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів не дістали ґрунтового розкриття у наукових дослідженнях. Крім того, мають місце суперечності, пов'язані з унікальною перспективою взаємодії різних видів мистецтва у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи і неповним використанням її можливостей; необхідністю формування професійних умінь майбутніх учителів музики засобами взаємодії різних видів мистецтва і відсутністю відповідного методичного забезпечення. Отже, актуальність, недостатня розробленість та потреби практики зумовили інтерес до аналізу даної проблеми. У даній статті – визначено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування професійних умінь майбутніх учителів музики засобами взаємодії різних видів мистецтва.